

Reflexen, Tidsskrift for uddannelser ved Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet (ISSN 1901-5992), vol. 10, nr. 1, 2015.

Læring & Relationer

- et perspektiv på relationsbegreber i folkeskolen

Maja Sander

Stud.mag. i Læring og Forandringsprocesser
Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet

Abstract

Relationer fremhæves i mange nyere undersøgelser, som værende af betydning for læring i skolekontekster. Relationer blev også pointeret som værende af yderste vigtighed i forbindelse med en analyse af interviews med syv folkeskolelærere, som jeg foretog i forbindelse med min specialeskrivning i forår/sommer 2014. Der fremkom på tværs af interviewsne mange lighedspunkter mellem informanternes udsagn. Interessant er det dog, at der bag informanternes benyttelse af begrebet relationer, forekom at være forskellige forståelser. Således forekommer det, at informanterne er blevet interPELLERET af diskurs, hvor dette begreb fremhæves som værende betydningsfuldt, om end en præcis fælles forståelse ikke eksisterer.

Et teoretisk perspektiv

Ifølge nationale såvel som internationale studier af nyere oprindelse er relationer mellem parterne i skolekontekster af betydning for hvilke læringsresultater, det er muligt at opnå. Dette er blandt andet en af pointerne i John Hatties publikation 'Visible learning' (2009). Denne rummer en meta-analyse, hvori Hattie fremhæver relationer, som værende en af flere vigtige katalysatorer i forhold til elevers læring (Hattie, 2009: 297). I reviewet 'Lærerkompetenser og elevers læring i barnehage og skole' (2008) fandt Nordenbo et al. (2008) ligeledes, at den gode lærer, udover faglige og didaktiske kompetencer, desuden besidder veludviklede evner i forhold til at indgå i sociale relationer med eleverne (Nordenbo et al., 2008). I en analyse på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse med danske elever på folkeskolens niende klasse-trin, fandt Børnerådet ligeledes en korrelation mellem elevernes oplevelser af at have gode venner i klassen og deres vurderinger af egen faglige formåen (Børnerådet, 2013). Dog er der noget, der tyder på, at ikke udelukkende relationer mellem elev og lærer, samt klassens elever, har betydning. Nordenbo et al. fremhæver derimod i rapporten 'Input, Process and Learning in primary and lower school' (2010), at også relationer mellem lærer og andre lærerkollegaer, lærer og skoleledelse, samt lærer og elevernes forældre er af betydning for elevernes læring (Nordenbo et al., 2010: 144ff).

Denne forståelse observerer jeg også i folkeskolen, hvor det ud fra de dominerende diskurser fremgår, at et socialkonstruktivistisk perspektiv influerer det sociale mellem menneskelige aspekt, såvel som de benyttede undervisningsmetoder. Dette ses eksempelvis i kraft af målsætninger i forhold til inklusion af flest mulige elever i normalklasser. Baggrunden for denne tilgang er blandt andet, at der skal findes værdi i et inkluderende mangfoldighedsperspektiv, idet alle elever anses som værende unikke og specielle, om end med forskellige understøttelsesbehov (Alenkær, 2010: 21ff). Samtidig er der med afsæt i et socialkonstruktivistisk perspektiv på læring sket et opgør med en tidligere forståelse af, at læreren, såfremt der ikke var noget galt med den enkelte elev, igennem undervisning skulle kunne 'overføre' viden til denne. Læring ses i dette perspektiv derimod som værende noget, der forhandles i relationen mellem parterne i en kontekst (Haslebo & Lund, 2014, Jørgensen, 2006, Bruner, 2012). På baggrund af tidligere interviews med et antal folkeskolelærere valgte jeg, ansporet af en faglig

interesse og nysgerrighed, i foråret 2014 at fordybe mig i dette emne. Dette udmundede i mit speciale, hvor jeg ud fra et diskursanalytisk perspektiv har undersøgt, hvorledes syv forskellige folkeskolelærere konstruerede deres begreber om relation.

Relation – et ord, flere betydninger

Specialets empiriske datamateriale bestod af syv interviews med folkeskolelærere, der underviste på forskellige klassetrin på fire forskellige skoler. Alle syv interviews blev foretaget med en semi-struktureret tilgang, hvor der forud for disse var forberedt en række åbne spørgsmål, der blev taget med i form af interviewguides. I kraft af den semi-strukturerede interviewforms løsere struktur, der tillader at forfølge interessante perspektiver i informanternes svar (Tanggaard & Brinkmann.2010: 37-38), blev enkelte kontekstspecifikke elementer desuden forfulgt yderligere i de enkelte interviews.

Fordi dataindsamlingen strakte sig over en længere periode, hvor også min viden om det relationelle perspektiv i læringskontekster voksede, blev interviewsne foretaget med udgangspunkt i to forskellige interviewguides. De første fire interviews blev foretaget på baggrund af en undring opstået i forbindelse med observationer af informanternes praksis, mens de resterende interviews blev foretaget på baggrund af en forståelse delvist konstrueret af teori og delvist af de foregående informanternes udmeldinger.

For alle interviewene gælder det, at de efter transskription blev kodet og opdelt i kategorier på baggrund af en datastyret kodning. Fælles for alle informanternes udsagn var overordnet fremhævelsen af relationer, som værende betydningsfulde i forhold til læring. Dette gælder hvad enten emnet relationer blev bragt op af intervieweren eller dem selv. Helt grundlæggende var dog en skelsættende variation i informanternes perspektiv på relationer. Det skal i denne forbindelse nævnes at forekomsten af denne variation var uafhængigt af, hvorvidt baggrunden for interviewet var observationer af praksis eller ønsket om at undersøge lærerens forståelse af relationer i skolekonteksten. Hvor visse informanter talte om gode og dårlige relationer, talte andre om det at have relationer og det ikke at have relationer. Således fremgik det, at nogle informanter så relationer som værende en uundgåelig, indlejret del af de mellem menneskelige interaktioner, hvorfor disse altid eksisterer og kan være både gode og mindre gode. I kraft af at andre informanter talte om at have eller ikke at have relationer, kan det derimod tolkes, at disse i langt højere grad opfatter relationer som værende noget, de bevidst indgår i og forpligter sig i forhold til. Således fremstår det, at nogle informanter så på relationer ud fra et flersidet, interaktionsperspektiv, mens andre derimod betragtede disse ud fra deres eget perspektiv.

Ved uddybning af informanternes relationsforståelse var denne forskel også synlig. Nogle undervisere talte først og fremmest om, hvad de selv fik ud af at have en (god) relation, mens andre omtalte relationen i et dialektisk perspektiv, hvor relationens betydning for både informanten og de mennesker som denne indgik i relationer med blev fremhævet. Således blev det fremhævet af alle informanter, at en vigtig del af (gode) relationer i skolekontekster centrerer sig omkring deres egen oplevelse af at blive anerkendt og respekteret i kraft af lærerrollen. Enkelte informanter gav mere eller mindre indirekte indtryk for, at deres indgåelse i relationer havde til formål at fungere som dominansværktøj i egen praksis. I denne forbindelse blev ansvar for eventuelle sammenbrud i undervisningen og manglende læring blandt eleverne desuden lagt over på, hvorledes andre parter ikke levede op til den rolle, som informanterne mente, at disse var forpligtede til at indtage. Generelt var det dog således, at langt størstedelen af informanternes fortællinger balancerede inden for et mere interaktionelt, mellem menneskeligt

perspektiv. Således var fokus mindre på de formelle relationer, som eksempelvis lærer-elev-relationen, og forventninger i henhold til disse, og mere på generelt mellemmenneskelige menneske-til-menneske relationer. Dermed blev hele temaet relateret til skole og læring sammenbundet af informanternes udmeldinger. Blandt andet blev personlig anerkendelse af læreren fremhævet som betydningsfuld i et dialektisk perspektiv, hvor dette også sammenbindes med hans/hendes anerkendelse af relationspartneren. Dermed udlagde informanterne en forståelse af, at aktørerne i denne kontekst var afhængige af hinanden for ved fælles anstrengelser at sikre et godt resultat.

Som det muligvis kan udledes af min brug af begrebet aktør i overstående afsnit, blev ikke kun relationer mellem lærer og elever omtalt i interviewene. Af det indsamlede datamateriale fremgik det yderligere, at der var forskel på hvilke relationer informanterne omtalte ud fra de stillede åbne spørgsmål. Alle informanter omtalte relationer mellem lærer og elev, samt i et vist omfang mellem eleverne indbyrdes. Yderligere omtalte nogle informanter dog, i overensstemmelse med Nordenbo, Holm, Elsted, Scheerens, Larsen, Uljens, Laursen og Hauges rapport (2010) som er nævnt ovenfor, også at deres relationer til kollegaer, skoleleder, samt elevernes forældre var af betydning i forhold til den læring, der kan finde sted i skolekonteksten.

Fælles for alle informanternes udmeldinger var et tydeligt udgangspunkt fæstet i egen lærerrolle. Selv i forbindelse med brede, generelle spørgsmål, som for eksempel 'Hvad betyder relationer for læring?', omtalte informanterne overvejende relationer, hvor de selv var en af de involverede parter. Derfor blev indbyrdes relationer mellem eleverne kun omtalt i begrænset omfang, og det værende sig i forbindelse med direkte spørgsmål til disse. Andre potentielt betydningsfulde relationer, hvor læreren ikke indgik som en af parterne, blev ikke nævnt.

Afrunding

Det fremstår af det overstående, at der er grundlæggende forskelle på informanternes syn på deres interaktion i skolepraksis. De forskellige perspektiver på, hvorvidt relationer er noget man har eller ikke har, eller hvorvidt de er uundgåeligt, og dermed kan gradbøjes fra god til dårlig, giver indtryk af, at om end alle informanterne er interPELLERET af en diskurs, hvor relationer er centrale, så er der stor forskel på den bagvedliggende forståelse. Der er ligeledes forskelle med hensyn til hvilke formål relationer anses for at have, samt hvilke relationer der anses for at være af betydning for læring i en folkeskolekontekst. Overordnet udlagde størstedelen af informanterne dog en forståelse af at handle ud fra et socialkonstruktivistisk perspektiv, hvor læring opstår og forhandles imellem parterne i en kontekst. Men det fremgik også, at enkelte informanter, i et eller andet omfang, ser dem selv som værende læringsfaciliterende, mens elevers manglende læring derimod tillægges andres aktørers modarbejdelse eller i hvert fald manglende understøttelse af lærerens dagsorden. Således fremgår det tydeligt, at der er enighed om en sammenhæng mellem relationer og læring i folkeskolen. Men en kortlægning viser, at den helt præcise betydning af dette, derimod er langt mere kompleks.

Referencer

- Alenkær, Rasmus. (2010). Prolog. I: Alenkær, R. (red.) **Den inkluderende skole – en grundbog**. Frydenlund.
- Bruner, Jerome. (2012). Kultur, bevidsthed og uddannelse. I: Illeris, K. (red.) **49 tekster om læring**. Samfundslitteratur.

- Børnerådet (2013). **Analyse: God stemning i klasseværelset er afgørende for børns læring**. Set på www 6. juni 2014 på <http://www.boerneraadet.dk/media/6397/Analysenotat-Trivsel-og-laering.pdf>
- Haslebo, G. & Lund, G. E. (2014). **Relationsudvikling i skolen**. Dansk psykologisk forlag.
- Hattie, J. (2009). **Visible learning. a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement**. Routledge.
- Jørgensen, P. S. (2006). Den relationsorienterede lærer. Set i: Richie, T. (red). **Relationer i skolen. Perspektiv på liv og læring**. Billesø & Baltzer.
- Nordenbo, S. E. et al. (2008). **Lærerkompetenser og elevers læring i barnehage og skole**. Danmarks pædagogiske universitet.
- Nordenbo, S. E. et al. (2010). **Input, Process. and Learning in primary and lower secondary schools**. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.
- Tangaard, L. & Brinkmann, S. (2010). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. Set i: Brinkmann, Svend & Tangaard, Lene (red). **Kvalitative metoder. En grundbog**. Hans Reitzels forlag.

Denne artikel er publiceret i *Reflexen* (vol. 10, nr. 1, 2015) under temaet *Mangfoldighed og læring i uddannelse og organisationer*.